

ISSN 2710-3056

Grail of Science

Periodical scientific journal

No 12-13 April
2022

The issue of journal contains

Proceedings of the III Correspondence
International Scientific and Practical Conference

AN INTEGRATED APPROACH TO SCIENCE MODERNIZATION: METHODS, MODELS AND MULTIDISCIPLINARITY

held on April 29th, 2022 by

NGO European Scientific Platform (Vinnytsia, Ukraine)
LLC International Centre Corporate Management (Vienna, Austria)

OUCI
Open Ukrainian Citation Index

Euro Science Certificate № 22365
dated 20.03.2022

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

СЕКЦІЯ XXIII. ФІЛОЛОГІЯ ТА ЖУРНАЛІСТИКА

СТАТТІ

BEAUTY, UGLINESS, SUFFERING AND SOCIAL INEQUALITY AS THE MAIN MORAL ISSUES OF "THE YOUNG KING" BY OSCAR WILDE
Kiiashko D.D. 359

CINEMATIC CODE OF SHORT PROSE
Nikoriak N., Matiychak A. 364

АУДІЮВАННЯ НА УРОКАХ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ:
ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ
Манько Р.М., Лазірко Н.О., Думич О.А. 369

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІ НАРАТИВИ «ПАМПУШКИ» Г. ДЕ МОПАССАНА
Гальчук О.В. 375

КОМПОНЕНТ «ВЛАСНЕ ІМ'Я» В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ
ФРАЗЕОСИСТЕМАХ: ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ
Патен І., Гавран І. 382

МОВОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ ВІДНОСИН НАРОДІВ УКРАЇНИ І БАЛТІЇ
(ЛАТВІЯ ТА ЛИТВА): СОЦІОКУЛЬТУРНЕ СПРЯМУВАННЯ
Ажогіна Н.В. 387

«НАУКА ПРАВДИ» В БІБЛІЙНОМУ ДИСКУРСІ У ПЛОЩИНІ СОЦІАЛЬНИХ
КОМУНІКАЦІЙ І ЖУРНАЛІСТИКИ
Петренко С.І. 404

ПАРАДИГМАТИЧНІ ВІДНОШЕННЯ В НІМЕЦЬКОМУ ПЕДАГОГІЧНОМУ
КОРОНАВОКАБУЛЯРІ
Палиця Г.С. 411

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МЕТАФОР У
ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ІРИНИ ЖИЛЕНКО
Науково-дослідна група:
Вільчинська Т.П., Бабій І.М., Свистун Н.О., Кручковська І.Г. 415

ТЕРМІНИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ПРИРОДЖЕНИХ ВАД РОЗВИТКУ:
СЛОВОТВІРНИЙ ТА ЕТИМОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТИ
Телеки М.М., Синиця В.Г. 421

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

SUBCONCEPT OF "WAR IN UKRAINE" IN LINGUISTIC CONSCIOUSNESS OF
UKRAINIANS AND RUSSIANS VIA THE ASSOCIATIVE EXPERIMENT
Danyleiko O. 426

АБДУЛЬГАФФАР КИРИМІ ТА ЙОГО ІСТОРИКО-БІОГРАФІЧНА ПРАЦЯ «УМДЕТ УЛЬ-АХБАР» ЯК ПАМ'ЯТКА ПРОЗОВОГО ТВОРУ XVIII СТ. Емірамзаєва А.С.	429
АБРЕВІАТУРИ ТА СКОРОЧЕННЯ В АНГЛОМОВНИХ ТЕКСТАХ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ Гриценко В.	432
ДЕЯКІ ВИДИ СКЛАДНОПІДРЯДНИХ РЕЧЕНЬ З ПІДРЯДНИМИ ОЗНАЧАЛЬНИМИ У СУЧАСНІЙ КРИМСЬКОТАТАРСЬКІЙ МОВІ Арнаутова А.Р.	435
ПАРТИКУЛИ ЯК ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ МАРКЕРИ ЕВІДЕНЦІЙНОСТІ В МОДАЛЬНОМУ ВИСЛОВЛЕННІ Педченко С.О.	438
ХУДОЖНІ АНТРОПОНІМИ У ПОВІСТІ ОЛЕНИ РИЖКО «КОРОЛЬ ДАРКНЕТУ» Литвин Н.Б., Качак Т.Б.	440

СЕКЦІЯ XXIV. ФІЛОСОФІЯ ТА ПОЛІТОЛОГІЯ

СТАТТІ

HERMENEUTICS AS ONE OF THE TRENDS OF MODERN PHILOSOPHY AND SCIENCE Tyukmaeva A.M.	443
---	-----

СЕКЦІЯ XXV. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО ТА БОГОСЛОВ'Я

СТАТТІ

МЕДІАЦІЯ ЗАХІДНО Й СХІДНОХРИСТІЯНСЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ ДУМКИ ЯК РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ ДІАЛОГУ КУЛЬТУР Мараховська Е.В.	447
--	-----

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ПАРАФІЯ ПОКРОВИ БОГОРОДИЦІ У СЕЛІ МИШКОВИЧІ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ: ПЕРЕДУМОВИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК Жук А.В.	455
---	-----

DOI 10.36074/grail-of-science.29.04.2022.068

РЕАЛІЗАЦІЯ ЕМОЦІЙНО-ЕКСПРЕСИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МЕТАФОР У ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ІРИНИ ЖИЛЕНКО

НАУКОВО-ДОСЛІДНА ГРУПА:

Вільчинська Тетяна Пилипівна

док. філол. наук, професор,
декан факультету філології і журналістики,
професор кафедри загального мовознавства і слов'янських мов
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна*

Бабій Ірина Михайлівна

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна*

Свистун Н. О.

канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри загального мовознавства і слов'янських мов
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна*

Кручковська Ірина Григорівна

Магістрантка кафедри загального мовознавства і слов'янських мов
*Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка, Україна*

Анотація. Стаття присвячена розгляду системи образотворення у поезії української письменниці-шістдесятниці Ірини Жиленко. Предметом дослідження стали метафори, які характеризуються активністю вживання та естетичним потенціалом у поетичному дискурсі Ірини Жиленко. Проаналізовано емоційно-експресивну роль атрибутивних метафор. Із врахуванням семантико-граматичного підходу виділено тематичні групи метафор, які характеризують зорові, звукові, одоративні, смакові, дотикові відчуття. Засвідчено велику кількість індивідуально-авторських метафор, простежено особливості ідіостилю Ірини Жиленко.

Ключові слова: метафора, атрибутивна метафора, метафоричний образ, метафорична конструкція, емоційно-експресивна функція.

Актуальність дослідження. У сучасній лінгвістиці актуальною залишається проблема дослідження мовостилю письменників. В останні десятиліття помітно зріс науковий інтерес до вивчення образних засобів художньо-зображальної системи письменників. Спостерігається особливе зацікавлення вчених проблемою метафори, метафоризації слів та виразів у різних стилях мови.

У центрі нашого дослідження – образотвірна роль метафор у поетичному мовленні. Матеріалом послужила творчість відомої української письменниці-шістдесятниці *Ірини Жиленко*, авторки майже двадцяти поетичних збірок, журналістки, мемуаристки. Оскільки монографій, лінгвістичних праць, присвячених розгляду мовних особливостей поезії Ірини Жиленко, поки що немає у сучасному мовознавстві, наше дослідження є *актуальним*. Зазначимо, що про життя і творчість Ірини Жиленко наявні літературознавчі праці В. Моренця, Л. Тарнашинської, М. Коцюбинської, М. Жулинського, К. Сардаряна, М. Штолько, Є. Шарової, А. Макарова, Л. Таран, С. Антонішиної, О. Никанорової.

Аналіз досліджень і публікацій свідчить про широке представлення проблеми метафори у сучасній філологічній науці (і з літературознавчого погляду, і з мовознавчого). Вивченню метафор, зокрема, присвячені праці В. Русанівського, С. Єрмоленко, Н. Сологуб, Л. Мацько, Л. Кравець, Л. Пустовіт, Л. Ставицької, І. Кочан, Т. Єщенко, Г. Сюти та ін., в яких метафору розглянуто в різних аспектах: лексико-семантичному, лінгвостилістичному, граматичному, когнітивному тощо. Предмет нашої наукової розвідки – атрибутивні метафори у поетичній мові Ірини Жиленко.

Мета дослідження – охарактеризувати емоційно-експресивний потенціал атрибутивних метафор у поезії Ірини Жиленко, простежити особливості індивідуального стилю поетеси через призму метафорики її творів.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування результатів дослідження. Процес дослідження метафори «розпочався ще в античні часи і характеризується неоднорідністю та суперечливістю підходів» [1]. Метафора «є складним і багатогранним явищем, пов'язаним із мовою, мисленням, пізнанням і творчістю людини. Її сутність, природу, внутрішню організацію і зовнішні зв'язки досліджували і в лінгвістичному руслі, і у філософському» [1]. Зазвичай метафору розглядають як образний засіб, що ґрунтується на вживанні слова чи виразу у переносному значенні.

Творчий доробок Ірини Жиленко – різножанровий (медитативні вірші, пейзажні замальовки, цикли-імпровізації, балади, поеми тощо), у ньому поетеса розкриває «свою» тему святої буденності, з імпресіоністичною розкутістю, музичною виразністю витворює казково-прекрасний, освячений любов'ю світ» [2]. Захоплює багата мовна палітра творів Ірини Жиленко. Для реалізації своєї художньої ідеї письменниця застосовує різноманітні образні засоби, зокрема активністю та функціональною вагомістю в її творах відзначаються *метафори*.

У поезії Ірини Жиленко серед граматичних різновидів метафор найбільшу групу становлять *атрибутивні метафори*, виражені прикметниковою або дієприкметниковою формою. У творах письменниці основною формою їх вираження є прикметникова, невелику групу складають *дієприкметникові* метафори, наприклад: «*І сплять, приславши війни й лихоліття, // Сімнадцять*

емиротворених століть між мною й вами» [3]; «душа твоя, здається, теж // Налита світлом...» [3]; «А серце, завите в свинець, // В бетон, у цинізм товстошкірий, – // Усе ще не вірить в кінець...» [3].

Із врахуванням семантико-граматичного підходу виявлені атрибутивні метафори можна об'єднати в тематичні групи, які передають:

1) зорові відчуття: *«О жовтий протяг вічності на віях! // О жовтий присмак смутку на губах!» [3]; «Розмиє дощ той нетривкий посуд, // Яким тебе одділено од світу, // І перелле в холодний білий сум просторів...» [3]; «Але було в мені щось від пейзажу, де бузковий // Туман і місто в тумані» [3];*

2) звукові відчуття: *«Я розбиваю світ на друзки // Дзвінких різноколірних слів» [3]; «В цей вечір, тихий, добрий, славний // Під невгамовний дзвін дощів» [3]; «Такий тонкий, трагічний звук за склом» [3];*

3) смакові відчуття: *«Солодка будь навів, весільна ніч природи» [3]; «Я святкую терпку зажуру // Цих каштанів на тлі небес. // І солодку мою тортуру – // Безнадійно кохать тебе» [3]; «Ніч була терпка, ніби слива» [3];*

4) одоративні відчуття: *«Все мертве, все пахне тліном, // Печальним і запахушим, // Як скошене сіно...» [3];*

5) дотикові відчуття: *«О, пливти в гарячих сплесках дня!» [3]; «холодний білий сум просторів...» [3].*

Як засвідчують наші спостереження, метафора є концептуальним образним засобом творів І. Жиленко, за допомогою них поетеса відтворює авторську художню ідею, реалізує свої мистецькі задуми. Саме метафори у поезії письменниці відзначаються глибоким філософським смислом, оригінальністю авторського поетичного мислення. «Хоча критика постійно закидала Ірині Жиленко камерність, звуженість поетичного світу, відчуженість од суспільного життя, міщанство й «естетство», вона не зрадила своєму поетичному покликанню, своїй індивідуальній манері світобачення й письма» [4]. У поезії Ірини Жиленко виявляємо численну групу цікавих та оригінальних метафоричних образів, наприклад: *«І зник, згорівши в голубому сонці» [3]; «І я пливтиму, юна і врочиста, // В одному вальсі з цим безсмертним містом, // У вальсі, дзвінко-синім од весни!» [3]; «І очі, очі! Як на людній площі. // А з одягу – лиш золотистий дощик» [3].* Такі атрибутивні метафори з колірною семантикою варто вважати індивідуально-авторськими.

На наш погляд, основне функціональне навантаження метафор у поезії письменниці зосереджено на відтворенні психологічного стану ліричного героя, його настрою, наприклад, у таких контекстах:

«Блукала горами. Надвечір // Сідала в кріслі при вогні.

Був настрої – тихий і сердечний, // А книги – мудрі і ясні [3];

«А дощ все освітив, озвучив, // І озивалися граніти, // І все було живе, болюче, // І гостро-радісне...» [3];

«А серце, завите в свинець, // В бетон, у цинізм товстошкірий, – // Усе ще не вірить в кінець...» [3].

Створення метафоричних образів шляхом поєднання прикметників з абстрактними іменниками є особливістю метафорики Ірини Жиленко. Оригінальні метафори спостерігаємо у контекстах: *«Трохи доріг... І досить! Слави? Та Бог із нею! // Наворожи мені, осінь, мудре натхнення!» [3]; «Я святкую*

терпку зажуру // Цих каштанів на тлі небес. // І солодку мою тортуру – // Безнадійно кохатъ тебе... // За веселу твою байдужість // До моїх поетичних чар» [3].

Сполуки зла суєта, мудре натхнення, весела байдужість, солодке щастя, багряний смуток і под. у контексті художнього твору створюють глибокі метафоричні образи, відтворюючи душевний стан героя: *«Тут стільки злої суєти // Ми нагромадили круг себе, // Що вже розведемо мости // Між тротуарами і небом» [3].*

У циклі «Літо з осіннім поглядом» Ірина Жиленко передає емоційний стан ліричного героя, зміни настрою під впливом різних життєвих обставин. Для цього авторка вживає психологічно навантажені атрибутивні метафори, наприклад:

*«Печаль торкнулася щоки
Росою, димом і грибами,
Солодким щастям і гірким.
Отим убогим пізнім щастям,
Яке, минаючи село,
Всмінулось Катрі, Ганні, Насті
Й руками сумно розвело» [3].*

Ще однією особливістю поетичних метафор Ірини Жиленко варто вважати незвичні сполучення означуваного й означувального, наприклад, прикметники- назви властивостей, рис людини характеризують іменники- назви предметів чи явищ природи, яким не властиві такі поєднання. В таких випадках варто говорити про індивідуально-авторські метафори письменниці, які простежуємо, наприклад, у контекстах: *«Але виріс куц, // Балакливий, гострий, язикатий, // і усі розляпав той секрет» [3]; «Ламає бруківку щаслива трава» [3]; «Блідій осені печать // Лягла на пагорби врочисті» [3]; «Добрий дощ. І добра вість» [3]; «Незряча тривожна мжичка містом шелестить » [3]; «І відблиск осені смутної // Тобі лягає на чоло» [3].*

Серед виявлених метафор численну групу складають метафори, одним компонентом яких виступають прикметники *радісний, веселий, ніжний, смутний, сумний, журливий* і под., котрі традиційно характеризують емоційний стан людини. У поезії Ірини Жиленко такі прикметники поєднані з іменниками, що належать до різних тематичних груп, серед них найпоширенішими є назви якостей, властивостей, рис людини; назви явищ природи; назви процесів тощо, наприклад:

*«Ніжний жаль обвіює горби,
Та ще лось кричить десь, одинак» [3];
«Веселий дощик бризка з віт» [3];
«Є ще у ній радісна ласка смеркання на дні» [3];
«Поміж нами світлі хуги котяться,
Сніжні хуги ніжного мовчання» [3].*

Традиційними у поетичному дискурсі є метафори, побудовані на вживанні світлових назв на зразок: *місяць, зорі, сонце, небо, зірка* і под. (т. зв. поетизмів). У творах Ірини Жиленко також знаходимо низку таких метафор, а саме: *«Незатишно над світом цим // Летить блідий зелений місяць» [3]; «Місяць був*

худенький і романтичний, як Вертер» [3]; «Сумне ласкаве сонце» [3]; «І змилась гострота кутів, // І місяць став блаженно-круглий» [3] та ін.

Незвичними, оригінальними вважаємо метафори, в яких ужиті означення характеризують іменники *мова, проза, вірш, книга* і под., наприклад:

«Що ж, відкладу (бо ж не сова)

Марсея Пруста хитру прозу» [3];

«Вже досить пристрастей, і спеки,

І слів, суєтних і малих» [3];

«Тут, на святковому столі,

Я розбиваю світ на друзки

Дзвінкх різноколірних слів» [3].

Власне авторськими, на наш погляд, є метафори, в яких компонентом виступають *терміни*, лексика, пов'язана з наукою тощо. Так, у вірші «Технократіана» знаходимо такі оригінальні атрибутивні метафори: *«І навіть бідний романтичний Місяць // Став доктором якихось там наук. // Погодився, що він космічне тіло, // Без всяких романтичних аксіом... // Що німб його печальний – мелодрама... //...сказав професор, імпазантно-срібний, // Отець п'ятьох супернаучних дів» [3].*

Як свідчать наші спостереження, одним із компонентів метафоричних конструкцій у поезії І. Жиленко часто виступають абстрактні іменники на позначення емоційних станів: *сум, печаль, радість, смуток, зажура, любов* і под., наприклад: *«Розмиє дощ той нетривкий посуд, // Яким тебе одділено од світу, // І перелє в холодний білий сум просторів...» [3]; «Стільки мулу злого на душі,... // Стільки тих боргів, і ворогів, // І важкої лютої нудьги» [3]; «Навіть просто помовчать. // Про сокровенне. // При багатті – солодкі й вино, і сльоза» [3]; «Я святкую терпку зажуру // Цих каштанів на тлі небес. // І солодку мою тортуру – Безнадійно кохат тебе» [3]; «Нічого, що смуток багрянний // Торкнув на зорі палисад» [3]. У таких контекстах виразно простежуються емоційно-експресивні навантаження вжитих метафор.*

Означувані іменники *серце, сум, печаль, зажура, радість, смуток, любов* і под. науковці традиційно називають *поетизмами*, оскільки вони виступають виразним емотивним засобом у художньому творі, створюють глибокі конкретно-чуттєві образи, наприклад, у віршах І. Жиленко: *«Доволі грітись пишномовно // Біля осінньої любові» [3]; «Печаль торкнулася щоки // Росою, димом і грибами, // Солодким щастям і гірким» [3]; «І перелє в холодний білий сум» [3].*

Особливістю метафорики поезії Ірини Жиленко є побудова метафоричних конструкцій на основі кілька прикметників (означень), що містяться поряд, наприклад: *«Тут, на святковому столі, // Я розбиваю світ на друзки // Дзвінкх різноколірних слів» [3]; «В цей вечір, тихий, добрий, славний // Під невгамовний дзвін дощів, // Ми не позаздимо ні славі. // Ні на багатство, ні на чин» [3].* Такі метафори створюють глибокі розгорнуті образи.

За нашими спостереженнями, в поетичних творах Ірини Жиленко наявна низка традиційних метафор на зразок: *кольорові сні, відкрите небо, жива музика* і под. (*«А в тім, - була би музика жива! / У ній – надія» [3]; «В кав'ярні, під відкритим небом липня» [3]*), однак велику групу становлять індивідуально-авторські метафори, а саме:

«Я святкую *терпку зажуру*
Цих каштанів на тлі небес.
І *солодку* мою *тортуру* –
Безнадійно кохатъ тебе» [3];
«Люблю я життя! І клопіт свій люблю.
Злочинний вечір той, що без утоми» [3];
«А серце, завите в свинець,
В бетон, у *цинізм товстошкірий*, –
Усе ще не вірить в кінець...» [3].

Проаналізований матеріал дозволяє зазначити, що основна стилістична роль атрибутивних метафор у поезії Ірини Жиленко – емоційно-експресивна. Виразно така функція простежується, наприклад, у таких контекстах: «Там, де неба світлого прибій, // Де гора, високий птах і вечір, - // Пізнаєш *солодке щастя зречень* // Від усього тлінного в собі» [3]; «Я привела його у дім... І світив мені він так, // Аж думали сусіди, що пожежа. // А *я ставала юно-золота*, // *Осяяна, легка і безтурботна*» [3].

Для підсилення естетичного враження атрибутивні метафори нерідко поєднані з іншими граматичними різновидами метафор, наприклад:

а) прикметникових та іменникових:

«Тут, на святковому столі, // Я розбиваю світ на *дружки* // *Дзвінких різноколірних слів*» [3]; «В цей вечір, тихий, добрий, славний // Під *невгамовний дзвін дощів*, // Ми не позаздримо ні славі, // Ні на багатство, ні на чин» [3]; «О *жовтий протяг вічності* на віях! // О *жовтий присмак смутку* на губах!» [3];

б) прикметникових і дієслівних:

«І *Місяць цвів, крилатий і легкий*, // Довкола нього квітували діти» [3]; «*Стояла тиха осінь* на землі» [3];

в) прикметникових, дієслівних і іменникових:

«*Блідої осені печать* // *Лягла* на пагорби врочисті» [3].

Висновки. У поезії Ірини Жиленко метафори є концептуальними образними засобами, за допомогою яких авторка створює свій власний поетичний світ, репрезентує філософське бачення навколишнього. В її творах виявлено численну групу атрибутивних метафор, основне призначення яких – характеристика внутрішнього стану ліричного героя, поетичне зображення світу. Такі метафори психологічно навантажені і виступають виразним емотивним засобом у контексті твору. Крім звичних метафор, у поезії авторки наявна велика кількість індивідуально-авторських (*дзвінки різноколірні слова, товстошкірий цинізм, солодка тортура, злочинний вечір, щаслива трава, супернаучна діва, романтичні аксіоми* та ін.). Метафори є активним образним засобом у поетичному дискурсі Ірини Жиленко, їх уживання засвідчує майстерність ідіостилію авторки.

Список використаних джерел:

- [1] Кравець, Л. (2012). *Динаміка метафори в українській поезії ХХ ст.: монографія*. Київ: ВЦ «Академія».
- [2] Дончик В. Г. (ред.) (1998). *Історія української літератури ХХ століття. У 2 кн. Кн. 2*. Київ: Либідь.
- [3] Жиленко, І. В. (1990). *Вибране: Поезії*. Київ: Дніпро.
- [4] Тарнашинська, Л. (2010). *Українське шістдесятництво: профілі на тлі покоління: історико-літературний та поетикальний аспекти*. Київ: Смолоскип.